

2 CORINTIOS

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ꞥ yꞥ 'yɛc'yɛi bꞥ ja ra daꞥhnini Corinto

Ran zɛngua

¹ Nugä drá Pablogä, nɛ nangue rá pähä Ojɔ ma 'bäigä'be a ra Jesucristo. Dín 'yogä'be ma cuhꞥ ra Timoteo. Nɛ dí pɛn'nahꞥ bꞥ ra sɔcuɔ gyꞥ 'yɛc'yɛihꞥ ngue dim pɛti bꞥ ja rán ngu Ojɔ bꞥ ja ra hnini Corinto, nɛ gätho yꞥ 'yɛc'yɛi i 'bꞥpꞥ ja ra xɛqui Acaya.

² Nɛ nu'a Ojɔ ma Tahꞥ nɛ ra Jesucristo ma Hmuhꞥ di 'da ahꞥ rá mate a, nɛ da hyut'a ni mbꞥihꞥ.

Yán ꞥnbi ra Pablo

³ Jamadi Ojɔ rá Ta ma Hmuhꞥ ra Jesucristo, nguetho i ja rá yembꞥi nanguejꞥ. Nɛ guesɛ Ojɔ thocua thoho i hurca ma mbꞥihꞥ.

⁴ Nu'a Ojɔ i hurca ma mbꞥihꞥ nangue gätho yꞥn ꞥnbi dín nuhꞥ. Janangue'a da zä ga hurpahꞥ yú mbꞥi 'da to'o in nu ran ꞥnbi, tengu tho bꞥ í hyurcahꞥ ma mbꞥihꞥ Ojɔ.

⁵ Nu'bꞥ dí comhbꞥ yán ꞥnbi ra Cristo, nu'a di zɛrca ma mbꞥihꞥ, go dín thɛui ran ꞥnbi dín nuhꞥ.

⁶ Nɛ nangue ran ꞥnbi dín nugä'be, gue'a dín te ni t'ɛc'yɛihꞥ, nɛ di zɛt'a ni mbꞥihꞥ a. Nɛ nu'bꞥ di zɛrca ma mbꞥi'be Ojɔ, nɛ ahꞥ di zɛt'a ni mbꞥihꞥ. Nguetho nu'bꞥ guím bɛmhꞥ a ran ꞥnbi dín nu'be,

sä gui hyäth_u nε hin gan xømb_uih_u ran _unbi guín nuh_u, tengu thohogä'be.

7 Hin ts'_u dadí 'yon ma mb_ui'be nanguε ni t'εc'yεih_u. Nε dí p_u'be ngue guí comhb_u man _unbi'be. Ngutho Oj_u da hyurca ma mb_uih_u.

8 Nugä'be dín nde ah_u, ma cu ah_u, gui p_uhmb_u ngue dán nu'be ran _unbi b_u ja ra häi Asia. Nε hin'y_u ma ts'edi'be ngue xcá häzεhε'be, nguetho εmme ts'edi ran _unbi dá nu'be, nε mi ts'utho xcá tu'be b_u.

9 Maju_uni ε maguep_u xcá tu'be, pε gätho _u bin ja n'damh_uma sä ga p_u'be ngue hin'y_u ma ts'edi zεhε'be, pε ga tøm'be 'bε'a da 'yøt' Oj_u, ngue man'da x_un ndoho rá ts'edi ngue da xox'_u x_un du.

10 Nu'a Oj_u bi yängä'be b_u ja ran d_ute ngue εmme nts'utho, nε dí p_u'be ngue Oj_u da yängä'be mahøn'a. Nε dí εc'yεi'be nε dí tøm'be ngue thocu_u thoho da yängä'be Oj_u.

11 Nε nu ah_u sä gui zεc'be ts'_u 'b_u guín y_uh_u Oj_u nanguecä'be, nε m'bejua b_uya da zä gätho ah_u n'dat'a ga xihmb_u jamadi Oj_u nangue 'bε'a bi 'yørcä'be.

Ra Pablo bi ma hanja him bi mba n'dihi b_u ja ra hnini Corinto

12 I hu ma mb_ui'be nguetho di bεnga ma mb_ui'be ngue x_un ho 'bε'a dí øt'be ua ja ra ximhäi, nε x_un ho 'bε'a dí øt'be nangue ah_u. Nε hin nangue man 'yomfεnisε'be, pε Oj_u i fäxca'be ngue dí øt'be ran ho.

13 Dín nde ah_u gui p_uhmb_u x_un ho 'bε'a dí øt'be, tengu dí ot'ah_u ya.

14 Nε madague'b_u hin guí p_uhmb_u gätho ya dí xi'ah_u, pε nu'b_u bi zøn ra pa ba εh ra Hmu Jesús,

gan johyah_u nangue a ram hma dí ot'ah_u. Ne ngutho ga'be da hyu ma mbui'be nangue ah_u.

15 Majuani min ndegä xcá mba b_u, ne nu'b_u xcá mba b_u, mi sä nyondj_i xcá hut'a ni mbuih_u.

16 Mim bęngä ngue xcá thocä b_u guí 'b_uhmb_u, gan nu ah_u ts'_u nu'b_u má mbagä b_u ja ra häi Macedonia, ne dí m bęngä ga thop_u mahøn'a 'b_u dá pøngä ua ja ra häi Macedonia. Ne nu'b_u dá mba b_u, dí m bęngä ngue gui fäxcä b_u ja ra 'yu Judea.

17 P_e hingui yoho man 'yomfęnigä, tengu guí ęnj_u dí øt'ä 'b_u him má thocä b_u. Hin dí øt'ä tengu øt'i 'da u y_un 'yoh_u ngue yoho im bęni.

18 Ne majuani dá bęngä xcá mba b_u 'b_u má xi ah_u. Ne i p_a Oj_a majuani dí xi ah_u.

19 Nugä ne ra Timoteo ne ra Silvano ya dá xi ahe nangue ra Cristo Jesús, rá Ts'unt'_u Oj_a. Ne nu'a ra Cristo hin di pä a im bęni, p_e hønt'a majuani im man a.

20 Ne gue'a ra Cristo ní j_a'ts'i 'be'a gätho i sän Oj_a da 'yøt'e, ne nangue bi hogah_u ra Cristo dí p_ahmb_u di 'daj_u rá mate Oj_a 'b_u dí äf_u, ne gue'a ná ęspah_u Oj_a a.

21 Guet'a Oj_a bi 'daj_u ra ts'edi ngue thocua thoho ga tēnhd_u ra Cristo, ne n'da ngu n'daj_u bi 'daj_u ra 'b_efi.

22 Ne guet'a Oj_a bi 'yøt'e y_u mbeti gah_u a, ne bi 'daj_u rá Hogand_ahi mbo ma mbuih_u, guerp_u na f_adi majuani di 'daj_u 'be'a gätho man'da.

23 Majuani a dí xi ah_u ngue hanja hin dá thocä b_u guí 'b_uhmb_u. Nu'b_u xcá søngä b_u a ra pa dá xi ah_u, xcá d_amhy_a ah_u ts'_u 'b_u, nguetho hinga nadí hoj_u 'be'a guí øth_u. Ne ndetho ęmm_e xcá u'n'na ni mbuih_u 'be'a xcá xi ah_u. Ne dí p_adi majuani a dí xi

ah_u ya, ne dí xi Oja di 'dac ran unbi 'b_u him majua_{ni} a dí m_a.

²⁴ Pe dí n_{de} ah_u da hyu ni mb_uih_u, ne hin da du ni mb_uih_u 'be'a ga xi ah_u. Ne gue'a dí n_{de} ga øt'ah_u 'b_u dá mbagä b_u. Pe hin'y_u man'da sä ga xi ah_u gui 'yεc'yεih_u, nguetho i jua'a gui εc'yεih_u ngue gui p_hmb_u majua_{ni} ra Cristo.

2

¹ Janangue'a dá εnsegä, nu'b_u dá mba b_u mahøn'a, hin ga 'da ah_u ra dumb_ui mahøn'a.

² Nguetho nu'b_u guím bεndumb_uih_u, hingui sä gui 'daj_u ran johya 'b_u. Ne hønse ah_u sä gui 'daj_u ran johya, pe hingui sä 'b_u i tu ni mb_uih_u.

³ Janangue'a dá ot'ah_u ra søcu_u nguetho dí n_{de} ngue gan 'yomfεnih_u ts'ε, ne sä gui hoj_u 'be'a gnám 'b_uhmb_u. Ne nu'b_u dá mbagä b_u, ya xquí hoj_u a 'be'a man'da gnám 'b_uhmb_u, ne sä gui 'daj_u ran johya b_uya ne hin din ja'ah_u ra dumb_ui. Nguetho dí εnsegä ngue n'dat'a dí m bεmh_u, nu'b_u dí n johyagä ne ah_u ja nin johyah_u.

⁴ Ne εmmε mi tu ma mb_ui nu'b_u má ot'ah_u ra søcu_u, ne εmmε dán zoni, nguetho hin dí n_{de} gui ε't' ni mb_uih_u nangue 'be'a dá ot'ah_u, pe dí n_{de} gui p_hmb_u ngue εmmε dadí huεc ah_u.

Da mba ma punbi to'o bi 'yøt' ran ts'o

⁵ Hinga hønsegä pe gätho ah_u i ja ah_u ra dumb_ui nangue 'be'a bi 'yøt' ran 'yoh_u ngue bi zin rá hømbe.

⁶ Pe dí εna xøt'a ya ran unbi gá unhd_u a ran 'yoh_u.

⁷ Ne nuya n_{de}'b_u gui punbah_u rá ts'oqui, ne gui hyurpah_u rá mb_ui. Nguetho nu'b_u hin gui

hyurpah_u rá mb_ui, man'da din ja ra dumb_ui ngue njam'b_u sä din hogui.

⁸ Nuya dí ä ah_u ra mate ngue gui 'yuth_u x_un ho nin huçcateh_u a ran 'yoh_u.

⁹ Nugä dá ot'ah_u nguetho dín nde ga p_uä 'b_u guí øth_u tengu dí xi ah_u, uague hin'na.

¹⁰ Nu'b_u guí punbah_u n'da ni mijä'ih_u, necä ga punba a. Ne nu'b_u guí punbah_u 'b_u'a bi 'yøt'a n'da, ne dí punbä a nangué rán t'çdi ra Cristo.

¹¹ Nguetho hin dín ndegä da daj_u ra zïthu nangué 'b_u'a dí øth_u. Dí p_uhmb_u 'b_u'a nde da 'yøt'a ra zïthu nguetho in nde da hyäj_u.

Him bin säya a ní b_um b_u Corinto ra Pablo

¹² Nu'b_u má søngä b_u ja ra hnini Troas, Ojä ya xí xocua yá mb_ui y_u jä'i b_u. Ne hingui h_uçi dá mangä b_u rán ho ma'da'yo ra Cristo nguetho y_u jä'i min nde da 'yøde.

¹³ P_uç hin dán johyagä, nguetho hin dá tïngä b_u ma cuh_u ra Tito. Ngue xtá xiqui 'b_u'a guí øth_u b_u. Jananjab_u dá socä y_u jä'i b_u Troas ne dá mbagä b_u ja ra häi Macedonia, ja dá tïngä b_u a ra Tito.

Nangué ra Cristo sä ga taf_u ra zïthu

¹⁴ P_uç jamadi Ojä, nangué dín 'yoh_u ra Cristo di jaj_u ga taf_u ra zïthu b_u'a gätho dí øth_u. Ne høn_ub_u go hap_u dím mam'be ran ho ma'da'yo, Ojä di japi da tho a, tengu tho 'b_u n'da ra 'y_uçthi i tux ran d_uçi i y_umanho.

¹⁵ Ne nangué dín 'yoh_u ra Cristo, Ojä in numan-hoj_u, tengu ra 'y_uçthi i y_umanho b_u nam b_uçn Ojä. Nugä'be dím mam'be ra Cristo Jesús b_u 'b_ui gätho y_u jä'i, gue'ü i ja yá temazäi, ne ü di 'b_uçh ra temazäi.

16 Nu a ram hma dím mam'be, da zänba ran unbi a 'bũ hingui nde da hyän a n'da, pε nu ɯ to'o i εc'yεi 'bε'a dím mam'be, di un ra te a. Pε to'o maha da hyät'i da'yøt' na.

17 Hønt'ɯ tengu gä'be ngue n'dat'a Ojå dím bεmhbe, nε dyɯm 'bεhnigä'be Ojå, nε dyá 'yεhe gä'be ra Cristo, nε nu a Ojå in nuc'be. Nε nugä'be hin dí øt'be tengu øt'ɯ 'da xɯn ngu ngue in nde da dąsε nangue rá 'bεfi Ojå i øt'e.

3

Rán hoqui Ojå ma'da'yo

1 Ha guí εmhɯ dí ozεhe ma certificado'be 'bũ dí xi ahɯ 'bε'a dí øt'be. Ha jatho dín ja ma certificado'be ngue da xi ahɯ xɯn ho dí øt'be tengu i cą yɯ hyäte xänbate guí 'bɯhmbɯ bɯ. O ha guí εmhɯ jatho gui 'yørca'be n'da tengu guí ørpa ɯ 'da.

2 Pε go guesε ahɯ ma certificado ahɯ nguetho nu'bɯ 'bo'o ngue bi bą'a gním 'bɯhmbɯ, da bądi 'bε'a ma hoga'bεfi dá øt'ä bɯ 'bɯ má m 'bɯhmbɯ bɯ.

3 Nε nu ɯ yɯ jå'i ngue hingui εc'yεi da nu ahɯ, tengu 'bɯ bi nu n'da ra søcuą nangue rá m hman Ojå. Pε hinga gue ra søcuą nt'o't'i ra tinta o gue nt'o't'i bɯ ja ra do ngue da nu ɯ, pε gue'a bi 'yo't'a ra Cristo bɯ ni mbɯihɯ nangue rá Hogandąhi Ojå 'bɯ má xän'nahɯ.

4 Da zä ngubɯ ga xi ahɯ ngue xɯn ho ra 'bεfi dí øt'a'be, nguetho i fäxca'be Ojå nangue dín 'yohɯ ra Cristo.

5 Nε hin nangue man hose'be da zä ga øt'be ran ho, pε hønse Ojå di 'dac'be ra ts'edi ga øt'be 'bε'a dí øt'be.

6 Nu Oja bi 'dac'be 'be'a ga hom'be ngue i juadi xan ho, ngue da za ga xi'be ya ja'i ran hoqui Oja ma'da'yo. Nu ran hoqui hinga 'da'anguui i mammi yan t'edi nt'o't'i maya'ba. Nguetho nu'a ran ho ma'da'yo i xija di 'daja ra temaza i ra Hogandahi Oja. Pe nu yan t'edi i xija tengu 'ba ma yapateba, ngue'a hin di hat'i ga ozeheba a ran ho im mam ba.

7 Pe nu'ba ra mbadi bin t'un yan t'edi, pe min 'youi a ra nuixte Oja, nguetho emme madi yoxni ra hmi ra Moises 'ba madin t'un ya do nt'o't'i yan t'edi, janangue'a hingu sa ba ya ja'i da hyerpa ra hmi. M'bejua baya bim 'be a ra nuixte mi ja ba ra hmi. Pe madague'a in 'youi ra nuixte ba yan t'edi 'ba ja min t'uni, pe din yapate ne ran unbi.

8 Nu yan t'edi min 'youi ra nuixte Oja ne bi man a ran date. Pe emme xan ngu man'da ra nuixte Oja in 'youi ra 'befi ra Hogandahi Oja.

9 N'youi ra nuixte Oja yan t'edi ngue din yapate, pe emme man'da xan ngu ra nuixte Oja din 'youi ran ho ma'da'yo ngue im man Oja di hogaba.

10 Nuya bim 'beh ra ts'edi ba yan t'edi, nguetho emme man'da i ja ra ts'edi ran ho ma'da'yo.

11 Nu yan t'edi min 'youi ra nuixte, pe nts'anni 'da ya patho da hyat'i, ne bi thogui. Pe nuya emme xan ngu ra nuixte in 'youi a ran ho ma'da'yo, ne njam'ba da guadi.

12 Di pahmba ngue njam'ba dim 'beh ra ts'edi a ran hoqui ma'da'yo ngue bi 'yot' Oja. Janangue'a sa ga hutha nzaamba gam mamhba ran ho ma'da'yo.

13 Ne nu'ba dim mamhba ran ho ma'da'yo, hin di otha tengu mi ot' ra Moises maya'ba, ngue bi gop ra hmi ra 'bot'e, ndepe hin da nu ya ja'i israel gue'ba

xtím 'bε a rá nuixte.

14 Pε nu yu ja'i him mi pa u ngue dim 'bε u yú nuixte yan t'εdi ne guexta'a yu pa ya, nu'bu in nu ra sɔcuɔ guepu nt'o't'i yan t'εdi rán hoqui Oja maya'bu, hingui sä da badi. Nguetho tengu 'bu i ja n'da ra 'bø't'e bu ja rá hmi da gop rá dä. Ne hont'a ra Cristo sä di 'uecpa a.

15 Guexta'a yú mbui u 'da i 'buhya, nu'bu in nde da den yan t'εdi ra Moisés ne nu'bu im ma, hingui sä da badi 'bε'a nam bøn u, nguetho njot'i tho yú mbui.

16 Pε nu'bu di päh rán 'yomfɛni n'da nanguε a ra Cristo ne di dāp rá mbui a, din ja ran nequi rá mbui 'bu.

17 Nu'a ra Cristo, 'da anguui rá Hogandahi. Ne nu'bu i 'bupu mbo ma mbuihu, ne gue'a í thøgahu bu ja ra 'bexui ne ran unbi.

18 Ne hingan jo'mi ma mbuihu tengu 'bu dí hanthu xun ho a rá nuixte ra Cristo. Ne tengu n'da ra hyɛdä di nequi bu to'o da hyandi, ne ngutho gahu man'da man'da di nequi gahu rá nuixte ra Cristo dí hanthu, ne gue'a ní 'yørcahu a ngue ga cohmbu tengu a.

4

1 Nu rá mate zεεε Oja ngue bi 'dac'be ra 'bεfi, jananguε'a hingui cuent ma mbui'be nanguε ra 'bεfi dí øt'be.

2 Zai hin di thoc man 'yomfɛnisε'be nanguε rá 'bεfi Oja, ne hin dí häte'be 'bu dí m mam'be rám hman Oja tengu i øt'u 'da. Pε dí m mam'be ngue majuani a rám hman Oja, ne gätho yu ja'i sä da badi ngue dí 'yo'be xun ho bu ja rá hmi Oja.

³ Hønt'ɥ ngue ní mba bɥ ja ran ɯnbi hingui pɔdi 'bɛ'a nam bɔn a dí m mam'be ngue ran ho ma'da'yo.

⁴ Nguetho nu ra zĩthu t'ɛmbi oja ua ja ra ximhái i ja ya di xádäba yú mbɯi ɥ i tenni, hin di japi ngue da nu nuĩxte a rán ho ma'da'yo ra Cristo, ngue xtí yorɥɥ 'bɯi. Pɛ nu'a ra Cristo gue'a ní fɔ Oja a, nɛ 'da anguui rá ts'edi.

⁵ Pɛ nugä'be hin dí m mam'be a dí hnumanhoc'be, pɛ dí m mam'be ngue gue'a ra Cristo Jesús ra Hmu a. Nɛ dí øt'be ni 'yɛhɛ ga'be, nguetho ɛmmɛ dín numanho'be ra Jesús.

⁶ Nu Oja rá mbɯdi bi manda din ja ran nɛqui bɥ mi ja ra 'bɛxui, guet'a Oja bi yorbɥ ja ma mbɯihɥ. Nɛ nangue ran nɛqui i jajɥ bɥ ma mbɯihɥ, sä ga pɔhmbɥ rá nuĩxte Oja. Nguetho ra Jesucristo bi jajɥ dá pɔhmbɥ rá nuĩxte Oja.

Nám 'bɯhmbɥ a ngue dí pɔhmbɥ a majuqni

⁷ Oja bi 'dajɥ rá ts'edi mbo ma mbɯihɥ, tengu n'da ra jahái bi jãrɥ a xɯn ngu di muui. Tengü 'bɥ dyɥ ts'øehɥ din xɛn'a n'dihi. Pɛ gueɥɥ na fɔdi him ma ts'edi zehɛhɥ a ná ørɥahɥ rá 'bɛfi Oja, pɛ guesɛ rá ts'edi a bi 'dajɥ.

⁸ Nguetho thocua thoho dín nu'be yɯn ɯnbi, pɛ hingui tu ma mbɯi'be nangue rá ts'edi Oja dín 'yohe. Nɛ ja'bɥ hin dí pɔ'be 'bɛ'a dán go a dí øt'be, pɛ hin dí m mam'be ngue ga hɛh ma 'bɛfi'be.

⁹ I 'bɯh man sɯi'be pɛ hin dí 'yosɛ'be nguetho 'bɯh mam fäts'ihe ra Cristo, ja'bɥ in nu ran ɥ ma ja'i'be, pɛ hin dí tu'be.

¹⁰ Hønbɥ go hapɥ ga mbɛ'be, dín nu'be ran ɯnbi, nɛ sä xcá tu'be nangue rá 'bɛfi ra Jesús dí øt'be, tengü tho 'bɥ mi du ra Jesús. Pɛ nangue dí hät'be

yɛn ɛnbi di nɛqui dí 'bɛhmbe ra Jesús, nɛ di jaman-suc'be.

11 Nɛ thocua thoho ɛna da thog'be nanguɛ dí ɔt'be rá 'bɛfi ra Jesús, pɛ gue'a ní nɛqui rá ts'ɛdi ra Jesús dín 'yo'be a, nguɛ i fãxca'be, nɛ hin'yɛ ma ts'ɛdi zɛhɛ'be.

12 Jananguɛ'a thocua thoho i thusca man dɛtehɛ, pɛ gue'a man'da gním 'bɛhmbɛ Ojɔ xɛn ho a.

13 Nu'a n'da ran 'yohɛ bi ma maya'bɛ bɛ ja rá t'ohni Ojɔ: “Nugä dí ɛc'yɛigä, jananguɛ'a dím mangä na,” bi 'yɛna. Ngutho dí ɔt'ä'be ya, dí ɛc'yɛi'be, jananguɛ'a dí mam'be a dí ɛc'yɛi'be.

14 Nɛ hin dí su'be, nguetho dí pɔ'be madá thog'be, pɛ guet'a Ojɔ nguɛ bi xox'a ma Hmuhɛ ra Jesús 'bɛ mi du, da xoxcä'be tengu bɛ í xox'a ra Jesús. Nɛ ahɛ dan 'yohɛ 'bɛ dá sɔmhɛ bɛ 'bɛ a Ojɔ.

15 Pɛ nu'ɛ 'bɛ'a gätho dín nu'be nanguɛ ahɛ, n'damhɛma man'da xtán ngu ahɛ guin nuhɛ rá mate Ojɔ, nɛ man'da xtán ngu ahɛ gui 'yɛmfɛ Ojɔ, jamadi ni mate. Nɛ gue'a man'da dí t'ɛspa Ojɔ a bɛya.

16 Jananguɛ'a hingui cuent ma mbɛi'be nanguɛ a ma 'bɛfi'be, madague'bɛ man'da man'da in theh rá ts'ɛdi ma ja'i'be. Pɛ Ojɔ di un ra ts'ɛdi ma mbɛi'be gätho yɛ pa.

17 Nu'ɛ yɛn ɛnbi dín nuhɛ ua ja ra häi hingan ya'a ɛ, pɛ gue'a man'da dá tɛmhɛ ran ho bɛ mahɛts'i. ɛmmɛ man'da xɛn ngu ra nuixte gan nuhɛ bɛ, xinda gue ran ɛnbi dá nuhɛ ua ja ra häi.

18 Hin dím bɛmhɛ gätho yɛn ɛnbi dín nuhɛ ua ja ra ximhäi, nguetho da tho ɛ. Pɛ man'da dím bɛmhɛ 'bɛ'a gätho hin dín nuhɛ ya, nguetho nu'a dín jagähɛ bɛ mahɛts'i hin da tho a.

5

¹ Nε dí p̄ahmb_u ngue ma ja'ih_u tengu n'da ra ngu ua ja ra ximhäi, hinga ya'a da hyät'i. Nε nu'b_u da yøt' ma ngu ua din ja b_u a man'da ma ngumhb_u b_u mahęts'i ngue bi hyø Oja. Nε njam'b_u da gua a, nguetho him bi hyøh y_u ja'i.

² Nε nuj_u dadín xømbu_{ih} nangue ma ngøc'yęih_u i jaj_u ya, nε dín dømdah_u di pärca ma ja'ih_u, da gohi ma'da'yo, ngue rán säui b_u mahęts'i a.

³ Nu Oja di japi ngue din ja ma ngøc'yęih_u b_u.

⁴ Pε nuya ngue dí 'b_uhb_u ua, nε in nu ran unbi ma ngøc'yęih_u nε dín xømbu_{ih}. Pε hin nangue a dín nde ga tuh_u n'dihi, pε man'da dín ndeh_u a ma ja'ih_u ma'da'yo, ngue dím pärcah_u ma ngøc'yęih_u i ja ya.

⁵ Nu Oja bi zänni ngue di pärca ma ja'ih_u, nε bi 'daj_u rá Hogandähi ngue ra hmępya majuani din ja.

⁶ Nε dín dø'mate tho_u y_u pa dí 'b_uhb_u ua. Nguetho dí p̄ahmb_u nu y_u pa dí 'b_uhb_u ma ja'ih_u i jaj_u ya, hin dí 'b_uhb_u ma Hmuh_u ra Jesús b_u ja rá ngu b_u mahęts'i.

⁷ Dí p̄ahmb_u majuani din ja ma ngumhb_u b_u, nguetho dí ęc'yęigäh_u Oja, madague'b_u hin dín nuh_u.

⁸ Nε dín dø'mate tho_u ua, pε dí ęmh_u ngue man'da x_un ho ga sohmb_u ua ma ngøc'yęih_u, nε ga mbähä b_u bí 'b_u a ma Hmuh_u mahęts'i.

⁹ Pε man'da hneh_u tho_u dín nde ga øth_u 'be'a in nde ma Hmuh_u, madague'a dí 'b_uhb_u ua ja ra häi, uague dí 'b_uhb_u b_u guer_u bí 'b_ui.

¹⁰ Nguetho da zøn ra pa ngue gätho dy_u 'yęc'yęih_u jatho dam 'b_uhb_u b_u ja rá hmi ra Cristo, n'da ngu n'daj_u. 'Dahmi 'datho ga h_umh_u 'be'a yün the_u dá

øth_u ua ja ra häi. Ga tãhmb_u 'b_u x_un ho, ga 'b_ehmb_u 'b_u hin ε ho.

Bi hogah_u 'b_e'a nán sãhmb_u Ojã 'b_u mí du ra Cristo

¹¹ Nε dí su ga øt'ä a hin da numanho Ojã, janangue'a dí humbi dí xifi 'b_e'a dí 'yεc'y_ei Ojã u y_u jã'i. Nugä'be Ojã i pãc'be x_un ho 'b_e'a majuãni dí øt'be, nε nu ah_u dín nde ngue gui pãc'be x_un ho.

¹² Hin dín nde a'be guim bεmh_u ngue dím ma nangue man hose'be. Pε dín nde ngue guin numanhoc'be, guerp_u da zã gui hεcuah_u y_u jã'i ngue i tɛn'nd_u y_un 'yoh_u dín 'yεzεhε, pε nu' u yá mbai u him majuãni u.

¹³ Pε dí øt'be 'b_e'a gãtho da numanho Ojã, nguetho dín numanho'be Ojã, madague'a im man y_u jã'i dí tontogã'be. Pε nu'a 'b_e'a dí øt'ä'be da bømanho nangue ah_u.

¹⁴ Nangue rán huεcate ra Cristo ná øt'be 'b_e'a gãtho dí øt'be, nguetho dí pãhmb_u ngue bi du bi nu ran unbi nangue gãtho y_u jã'i. Nε gue'a ní zã dim pomh_u ran unbi u, tengu 'b_u xtán duse ngue xtán guzεhε yá ts'oqui.

¹⁵ Nε bi du nε bi ndants' mahøn'a ngue nde di un ra 'da'yote u gãtho y_u jã'i. Janangue'a da 'yε'ts'a ní 'yøt' yá pãhä zεhε u to da hyãn ra 'da'yote, nε da 'yøt'e 'b_e'a in numanho a.

¹⁶ Janangue'a nuya dá pãh man 'yomfɛnih_u, nε nuya hin ná numanhoh_u ma mijã'ih_u 'b_e'a di ja, tengu mi øth_u nu'b_u him mi εc'y_eih_u. Pε gam bεmh_u tengu b_u nam bɛn Ojã u. Nε nu'b_u him mi εc'y_eigä, dím bɛni ngue nu ra Cristo n'da ran 'yoh_u thoho tengugä, pε nuya hinguin ja b_u dím bɛngä ya.

17 Nguetho gätho to'o in 'yoh_u ra Cristo tengu 'b_u ma'da'yo _u, nu yún yon 'yomfɛni zɛhɛ bi 'bɛ'_u, pɛ nuya gätho bi gohi ma'da'yo.

18 Pɛ gätho bi 'yøzɛhɛ Ojå däm 'b_uhmb_u ma'da'yo. Nguetho bi hogah_u 'bɛ'a madín s_uhmb_u Ojå 'b_u mi du ra Cristo. Nɛ nuya bi 'daj_u ra 'bɛfi ngue ga xihmb_u y_u ja'i 'bɛ'a dí zin a Ojå _u, nɛ da mba ma punbi yú ts'oqui _u gätho i ɛc'yɛi.

19 Nguetho nu'a Ojå min 'youi ra Cristo nu'b_u mi 'yøt'e 'bɛ'a dí hocpa yú mb_ui y_u ja'i ja ra ximhäi. Nuya hin da g_ucpa a rá muui _u yú ts'oqui gätho to'o da 'yɛc'yɛi a. Nɛ bi 'daj_u ra 'bɛfi ngue ga xihmb_u y_u ja'i 'bɛp_u dín y_umanhoh_u Ojå _u.

20 Nuj_u ma 'bäigäh_u ra Cristo, ɛmmɛ dí h_uh ma mb_ui dí xihmb_u y_u ja'i tengu tho 'b_u xtá xise Ojå _u, ngue da 'yäpi di hocpa yú mb_ui, nɛ din 'yoh_u x_un ho Ojå.

21 Nu'a ra Cristo hin'y_u rá ts'oqui, pɛ bi nu ran _unbi nangue ma ts'oqui_u tengu 'b_u yú ts'oqui zɛhɛ. Janangue'a da 'yɛmbi rán ho a rán hose ra Cristo to'o gätho da 'yɛc'yɛi 'bɛ'a í du a.

6

1 Nɛsɛ a Ojå dí comhbe rá 'bɛfi, nɛ janangue'a gätho ma mb_ui 'be dí xi ah_u ngue gui jamansuh_u rá mate Ojå.

2 Nguetho Ojå bi mam b_u ja rá t'ohni: “Dá øcä ni ndeh_u a ra pa gá zoj_u, nɛ dá øt'ah_u ra mate. Nɛ dá zɛ ah_u ra pa dá y_un ah_u,” ɛn'a Ojå. Nuya y_u pa ja b_uya Ojå sä da 'yøt'ah_u ran ho, nuya nám pa ya Ojå i sä di pø'ah_u.

3 Nε dí honi xun ho 'be'a gätho ga øt'be, ngue hin di u't' yú mbui 'da 'be'a dí øt'be, n'damhma njon di c'aman'ua rá 'befi Oja dí øt'be.

4 Nε nangue 'be'a dí øt'be dín nde ga ut yu ja'i ngue majuani yám 'behniga'be ra Cristo ua ja ra häi. Nε gätho dí øt'be xun ho ne hin dín xømbui'be, madague'bu xun ngu ran unbi dín nu'be. Nε xun hxi 'be'a nám 'bu'be, ne ja'bu hin dí pa'be 'be'a ga øt'be.

5 Nε xun ngu yu nidi i 'benzaga'be, ne dí ofädi'be, ne dín nu'be 'da yun 'yo'ts'i 'bu in cue yu ja'i. Nε 'da yu pa emme dí yä'be nangue ra 'befi xun hxi dí øt'be. Nε dí äthä'be 'da u yu xui, hin dí a'be, pe dí tømda'be 'be'a din ja. Nε 'da yu pa hin'yu ga si'be.

6 Pe n'datho ma mbui'be tengu rán säui a majuani, ne dá øt'be ran ho nguetho dín 'yo'be rá Hogandahi Oja. Nε hin dadí xømbui'be nangue ma 'befi'be, pe dí utä'be yu ja'i ma yembui'be ne man huçcate'be.

7 Nε dím mam'be a ram hma majuani, nguetho di zec'be Oja ga øt'be rá 'befi. Nε nangue ma hocja'i dí øt'ä'be, hingui sä di yaçpa'be yu ja'i.

8 Ja'bu i hnumansuc'be, ja'bu hin'na, nu'u 'da di c'aman'uc'be, nu'u mi'da im ma xun ho dí øt'be, nu'u 'da im ma dí fehnigä'be. Pe madague'a xun ngu 'be'a man u yu ja'i, dím mam'be 'be'a ngue majuani.

9 Bu i 'da ngue im ma ngue hingui paði 'be'a dí øt'be, pe 'bu i 'da i paç'be xun ho. Nε n'dapa ngu n'dapa i husca man däte'be, pe guexta'a dí 'bu'be. Nε xun ngu yun unbi dín nu'be, pe hin dí tu'be.

10 Nε nu'bu dín nu'be ra dumbui, 'bex di 'dac'be ran johya ra Hmu mahçts'i. Nugä'be dí hyoya'be, pe xun ngu u dí jap'be da dñ a ran ho, nguetho dí

xicä'be 'be'a di un'na Oja. Ne hin'yü 'be'a da zä gam mam'be ngue ma mbeti zeh'e'be, pe hin'yü 'be'a dadí 'be'be, nguetho Oja di 'dac'be gätho dí hom'be.

¹¹ Nu ahü ma amigo ahü guí 'bühmbü bü ja ra hnini Corinto, ya dá xi ahü gätho 'be'a dí m bēni, nguetho dadí huɛc'ahü ngue gätho ma mbüi.

¹² Nugä'be majuañi dadí huɛc ahü, pe nu ahü hin ε ja nin huɛcate nanguecä'be.

¹³ Pe dí xi ahü tengu tho 'bü ma t'ühni ahü, dami xoc ni mbühü ne din ja ahü ran huɛcate nanguecä'be, tengu tho dí øt'be nangué ahü.

Oja i 'bühü mbo ma mbühü

¹⁴ O guín 'yohü ü 'da ngue hingui ɛc'yēi Oja, nguetho nte yán jahü n'da ü øt' ran ts'o 'bü øt' ran ho n'da. Ne nte rán jai ra 'bexui a ran nequi.

¹⁵ Ne hin te rán jai ra Cristo a ra Satanás ngue ra zithu, ne hinga 'dat'a im bēmmi n'da ra 'yɛc'yēi a hingui ɛc'yēi.

¹⁶ Ne hin te rán jai rá ngu Oja ü yü hmitē, nguetho ni mbühü rá ngu Oja ngue i 'büi mazai. Ne gue'a bi man Oja maya'bü: “Nugä dam 'bühü mbo yü mbüi, ne dan 'yohü, ne nugä ga øt'e yü Ojagä ü, ne nu'ü ga øt'e ngue ma t'ühnigä ü,” bi 'yɛn Oja.

¹⁷ Janangue'a bi 'yɛn Oja: “Damí 'uehmbü bü, o guí tēnhdü ngue'ü hingui ɛc'yēi, ne 'yo guí sähü 'be'a xü ts'o. Ne ga øt'e ngue ni Ojajü, ne ga sin ahü büya.

¹⁸ Ne ga øt'e ni Tajü ne nu ahü ga øt'e ma ts'ünt'ü ahü ne ma t'ixu ahü.” Gue'a bi man Oja ngue nuixte rá ts'edi.

7

Bim päh yü mbüi yü 'yɛc'yēi

1 Ma amigo ah_u dadí huɛc ah_u, ya x_un ngu y_un ho bi man Oj_a da 'yørcah_u, pɛ jatho ga 'uehmb_u b_u i ja 'be'a gätho x_un ts'o. Nɛ ga 'uehmb_u 'be'a in nde di ts'on ma ja'ih_u, nɛ ma mb_uih_u. Jatho ga homhb_u man'da man'da 'be'a dí gua'a dán hoj_u, ngue gan numansuh_u Oj_a.

2 Nɛ nu ah_u guí 'b_uhmb_u b_u ja ra hnini Corinto, dami bɛnc'be nanguécä'be, nguetho xinga n'da ah_u bi nu ran ɯnbi 'be'a dá øt'ah_u, nɛ hin te dá øt'ä'be ngue di ts'on'na ni mb_uih_u, nɛ xinga n'da ah_u dá hä ah_u ngue m'bejua ga ɛn'ah_u gui jurcah_u.

3 Nuya hin dín nde ngue ga d_umhy_a ah_u, nguetho ya dí xi ah_u ngue ɛmmɛ dadí huɛc ah_u, nɛ thocua thoho dím bɛn ah_u, asta gue'b_u ga tugä.

4 Nugä dí ɛc'yɛi ngue guí øth_u ran ho, nɛ gue'a ní hyu ma mb_ui a. Nɛ nu ah_u gadí 'daj_u ran johya, madague x_un ngu y_un ɯnbi dín nugä'be, pɛ ɛmmɛ hu ma mb_ui ran johya.

5 Nu'b_u má sɔngä'be b_u ja ra häi Macedonia, ɛmmɛ x_un hɛi 'be'a dá øt'be, nguetho høn_ub_u go hap_u dá tho'be bi z_uc'be y_u ja'i, nɛ x_un hɛi 'be'a nám 'b_u'be nɛ mi ja ra mbidi ma mb_ui'be.

6 Pɛ nu Oj_a nz_ai i hurpa y_u mb_ui ɯ to'o i tu y_u mb_ui, nɛ bi hyurca ma mb_ui'be 'b_u mi zøm b_u ra Tito.

7 Bi hyurca ma mb_ui'be nangué gá hyurpa rá mb_ui ra Tito 'b_u gmí 'b_uhmb_u b_u. Nu ra Tito bi xicä'be ngue ɛmmɛ bi du ni mb_uih_u nangué 'be'a gá 'yøth_u ngue hingui ho. Nɛ bi xicä'be ɛmmɛ gmín ndeh_u guin nuj_u. Nɛ nu'b_u mi c'aman'ugä 'da, nu ah_u b_u gá yañj_u. Nɛ nangué guím bɛnj_u, man'da i hu ma mb_ui.

8 Bi du ma mb_uigä 'da y_u pa nangué rá mb_uidi

søcuą dá pɛn'nahɯ bɯ, pɛ hin'na ya. Bi du ma mbɯi nangue ra dumbɯi dá 'da ahɯ.

⁹ Nuya dadí johyagä, hin nangue bi du ni mbɯihɯ, pɛ nangue gá päh nin 'yomfɛnihɯ 'bɯ mi du ni mbɯihɯ. Nɛ nu Oja bi japi ngue bi bømanho 'bɛ'a dá xi ahɯ. Nɛ nte man ɯnbi bi gohi 'bɛ'a dá øt'a'be.

¹⁰ Nguetho nu'ɯ i hon Oja 'bɯ i tu yú mbɯi, di japi di päh yú mbɯi nangue yú ts'oqui, ngue da yɯni, nɛ da 'ue'a ra dumbɯi bɯya. Pɛ nu'bɯ i tu yú mbɯi ngue hingui pɯdi 'bɛ'a da 'yøt'e nɛ im bɛn ra ximhäi, hin di päh rá mbɯi 'bɯ, pɛ man'da di un ran dɛte bɯya.

¹¹ Nu ni dumbɯihɯ bi 'da ahɯ ran 'yomfɛni xɯn ho nangue gá hyomhbɯ Oja, nɛ ɛmmɛ gá hyumbi gá hojɯ 'bɛ'a bin ja. Nɛ ɛmmɛ gá numan'ɯhɯ a ngue bi 'yøt' ra ts'oqui, nɛ ɛmmɛ gá suhɯ 'bɛ'a bin ja. Nɛ gá un ran ɯnbi to'o bi 'yøt' ran ts'o, nɛ ɛmmɛ gán ɛhyahɯ gui 'yøthɯ ran ho. ɛmmɛ gmín ndehɯ xcá mbagä bɯ xcá zɛ ahɯ. Nɛ ya gá 'yuhmbɯ bin ho a ra ts'oqui gmín 'yohɯ.

¹² Jananjabɯ gue'a dá ot'ahɯ ra søcuą a, ngue hinga hønt'a ngue di hoc rá mbɯi a ran 'yohɯ ngue bi 'yøt' ran ts'o, xínga gue'a bi t'ørpa ran ts'o, pɛ nangue ma søcuą dá ot'ahɯ, Oja bi zä bi 'yut'ahɯ ngue majuɯni guí tɛngahɯ.

¹³ Janangue'a ɛmmɛ hu ma mbɯi'be. Nɛ man'da dadí johya'be nu'bɯ mi xic'be ra Tito ngue gá hyurpa rá mbɯi a nangue 'bɛ'a gá 'yøthɯ.

¹⁴ Nɛ dá xih ra Tito, gue da t'ømanho a rá m hma bɯ guí 'bɯhmbɯ. Nɛ gue'a gá 'yørpahɯ, gá 'yømanho a ram hma bi xi ahɯ. Janangue'a hin dí pɛ'ts' ma sägä nangue 'bɛ'a dá xifi, pɛ ɛmmɛ i hu ma mbɯi.

¹⁵ Nguetho nu'bɯ mí mba bɯ ra Tito, ɛmmɛ gá

numansuh, ne emme gán xhyah gá 'yøth 'be'a gätho bi xi ah. Janangue'a man'da bin ja rán huçcate ra Tito nangue ah b.

¹⁶ Ne emme hu ma mbai nguetho sä ga çc'yei ngue majuañi guí øth ran ho.

8

Yän t'unni yä 'yeç'yei

¹ Ma z cu'ah, dín nde ah gui pähmb 'be'a gätho bi 'yøt' rá mate Oja b mbo yá mbai yä 'yeç'yei dim peti b ja ra häi Macedonia.

² Nu yä 'yeç'yei b bi nu ran unbi nguetho yä hyoya thohe. Pe guemhma emme i ja ran johya yá mbai, ne man'da man'da di unda yän t'unni yá mi'yeç'yeih.

³ Nugä dí hañanjuani ngue bi unni xän ngu, madague'a hin'yä 'be'a da gop ja rá ngue, ne rá pähäzeh bi uni.

⁴ Ne bi 'yác ra mate ngue ne' da gom'ma ram fäts'i din t'un'nd yä hyoya 'yeç'yei b ja ra häi Judea.

⁵ Ne man'da xän ho bi 'yøt'e xinda gue'a dá bängä, nguetho m'bet'o thohe bi hyon rá pähä Oja ngue di bänbi 'be'a da 'yøt'e, ne nubaya bi xiqui ngue da mbäxqui ga fäx yä cu.

⁶ Nu ra Tito rá mbadi bi xi ah nangue yän t'unni gui umhb. Ne dá xi'be ra Tito di jua'a di peti gätho nin t'unnih gá mamhb gui umhb, nangue nin huçcateh, ngue ra mate thohe.

⁷ Nu ah emme xän ngu yän ho guí øth, ne i ja ni t'çc'yeih xän ho, ne sä guím mamf rá m hman Oja xän ho, ne emme guí pähmb xän ho, ne emme guí

ξhya gui 'yøth_u rá 'bɛfi Oja, nɛ ja ah_u nin huɛcateh_u nanguecä'be. Pɛ nuya x_un ho 'b_u gui umhb_u x_un ho nin t'unnih_u, n'damhma hin te gui 'bɛhmb_u nangue rá 'bɛfi Oja guí øth_u.

⁸ Nugä drá Pablogä hin dín nde ga manda ah_u 'bɛ'a guí øth_u. Nuna 'bɛ'a bi 'yøt' y_u cu b_u ja ra häi Macedonia, n'da ra hmɛpya a. Nu'b_u ngub_u gui 'yøth_u, da zä ga paçä ngue majuani i ja ah_u nin huɛcateh_u nangue y_u 'yɛc'yɛi.

⁹ Nguetho guí paħmb_u rá mate ma Hmuh_u ra Jesucristo. Nu'a tengu 'b_u ra mɛmbɛti a, pɛ bin hyoya nanguej_u ngue bi nde din jaj_u x_un ngu.

¹⁰ Nuya i ja a ga xi ah_u 'bɛ'a dím bɛngä. X_un ho 'b_u gui juahmb_u 'bɛ'a gá dɛmhmb_u má jɛya, nguetho ɛmmɛ gán ξyah_u má jɛya gá un nin t'unnih_u.

¹¹ Nuya dami pɛth_u nin t'unnih_u, nɛ daman ξyah_u ya, tengu 'b_u rá mbɛdi gá bɛmhmb_u, nɛ gui umhb_u 'bɛ'a gätho sä gui umhb_u.

¹² Nu'b_u ja a nde di un a n'da, Oja da numanho, 'b_u gue'a rán theui 'bɛ'a pɛ'ts'a n'da a di uni.

¹³ Pɛ hin dí ξna go din danhyɛi ɛ 'da o dim mɛmbɛti ɛ 'da nangue a gá unhd_u, nɛ nu ah_u bɛya hin'y_u 'bɛ'a gui hyomhb_u.

¹⁴ Pɛ nu'a dí xi ah_u, pɛ nuya x_un ngu i ja ah_u, x_un ho 'b_u gui unhd_u ts'ɛ ɛ 'da hin'y_u 'bɛ'a da hyoni. Nɛ nu'b_u da zøñ ra pa ngue hin'y_u 'bɛ'a gui hyomhb_u, nu'ɛ di zɛ ah_u ɛ. Janangue'a gätho thocua thoho din ja 'bɛ'a da hyoni.

¹⁵ Nɛ gue'a mán t'o't'i b_u ja rá m hman Oja: “To'o di pɛti x_un ngu, pɛ hin da bong thoho a da hyonse, pɛ nɛ'ɛ di pɛti z_u ts'ɛtho, hin te di 'bɛdi.”

Ra Tito nɛ'ɛ in 'yoh_u

16 Dí εmfε jamadi Oja ngue bi 'dac mam fäts'i'be ra Tito, ngue nε'a εmmε im bεn ahε nε εmmε εhya nanguε ahε.

17 Ngue nu ra Tito min nde da 'yøt'e 'bε'a dá xifi, nε'a mi ja rá pähä zεhε da mba bε.

18 Nε da mbε ra Tito na man'da ra cu ngue dí pεnhdá bε, nu'a im man rá m hman Oja xεn ho, nε gätho yε 'yεc'yεi ngubε im ma nanguε'a.

19 Ma mi'yεc'yεihε bi huanhna ran 'yohε na, ngue dan 'yohe 'bε dá hεxhe ra mbεti bε Judea. Nε gue'a ná uh man huεcatehe ngue dín nde ga fäx ma cuhε, nε dí nuixte ra Hmu mahεts'i a.

20 Nugä'be dadí jamansu 'bε'a dí øt'be nanguε yεn t'unni xεn ngu, nguetho hin dín nde din ja 'bε'a dí c'aman'uc'be. Nε gue'a í than'ndε mi'da yε cu ngue ga mbähmbe 'bε dá hεxhe a ra mbεti.

21 Nguetho dín nde ga øt'be gätho xεn ho bε na nu Oja nεpε na nu ma mi ja 'i'be.

22 Nε ga pεn'nahε bε man'da ra cu mahøn'a ngue da mbähä ra Tito. Nε nuna dí pähmbe ngue ra 'yεc'yεi xεn ho na. Nεhna εmmε εhya da 'yøt'e xεn ho rá 'bεfi Oja. εmmε nde da mba bε da nu ahε, nguetho ya dá xihna nanguε ni hogant'øt'ehε.

23 Nε nuna ra Tito, man 'yo'be nanguε ma 'bεfi dadí zε ahε. Nε nu'ε mi'da in 'yohε ra Tito, yám 'bεhni ε yε 'yεc'yεi dim peti ua. Nε da mbäx ahε nanguε rá 'bεfi Oja, gue'a dín nεqui xεn ho rá nuixte ra Cristo bε guí 'bεhmbε.

24 Nuya dami 'yørcä'be ra mate gui simanhohε yεn 'yohε, n'damhma gätho mi'da yε 'yεc'yεi da badi ngue majuani i ja nin huεcatehε, tengu tho dím mangä ngue nzai i ja ahε ran huεcate.

9

Di pet yun t'unni nangue yá mi'yεc'yεih

¹ Nugä hingui jatho ga xi ah_u nangue gui zεhmb_u ni mi'yεc'yεih_u, nangue yun t'unni gui unhd_u.

² Nguetho dí p̄adi ngue εmme i ja ah_u ra pähä gui zεhmb_u u. Ne ya dá xih y_u ja'i ngue i 'bucua ja ra häi Macedonia 'be'a gui øth_u b_u ja ra häi Acaya. Dá xihya ngue gán εhyah_u gá pet nin t'unnih_u má jeya. Ne y_u cu ua nde da den'nah_u 'be'a gui øth_u.

³ Nuya dí pen'nah_u ya y_u cu da mbäx ah_u gui peth_u nin t'unnih_u jannangue'a di ja b_u 'b_u dá søngähe b_u, ne din nequi ngue guín εhyah_u gui fäxh_u y_u hyoya, tengu dá xih y_u cu ua ngue gui øth_u.

⁴ Ne nu'b_u ga mbähmbe b_u u 'da y_u mengu ua ja ra häi Macedonia, ne hin xquín εhyah_u gui pet nin t'unnih_u, ga pe'ts' ma säh_u 'b_u. Nguetho εmme dí εc'yεi gui øth_u 'be'a guim mamhb_u.

⁵ Janangue'a dá xihya y_u cu dim 'bet'o da mba b_u, di ze ah_u, n'damhma da zä gui peth_u gätho nin t'unnih_u, di jua a gá mamhb_u. Ne nu'b_u dá mbähmbe b_u, ya xti guadi xquí pet'u gätho nin t'unnih_u. Ne nu man 'yohe da b̄adi ngue gá umhb_u nangue ni pähä zεhεh_u, ne hin nangue dá xi ah_u.

⁶ Dami bεmh_u ya, to'o i tu z_u yoho y_u hmudä, z_u yoho da xoc'u, pe to'o da duhu x_un ngu, da xoqui x_un ngu u. Janangue'a mpähä thoho gui unhd_u y_u hyoya yun t'unni, ne nu Oja x_un ngu ran j̄api di 'da ah_u b̄aya.

⁷ N'da ngu n'da di uni tengu im bεn rá mb̄ui zεhe di uni. O gadí umhb_u 'b_u hin guín ndese ni mb̄ih_u,

pε xinga gue'ɥ mi'da da xi ahɥ gui umhbɥ. Nguetho Ojɔ di huɛc'ɥ to'o i ja ran johya di uni.

⁸ Nu Ojɔ sã di 'da ahɥ xɥn ngu, janangue'a dí gua a gui hyonseɥɥ, pε ne'a thocua thoho gui unhdɥ to'o hin'yɥ 'be'a da hyoni.

⁹ Nt'o't'i bɥ ja rá m hman Ojɔ to'o ngue di unni xɥn ho ɥ yɥ hyoya, nu'a rá hogant'ɔt'e da gohi mazai.

¹⁰ Nguetho nu'a Ojɔ ngue nzai di un yɥ hmudã to'o i tupɥ ja ra huɔhi, ne di japi din xɔndi ngue din ja 'be'a da zi, guet'a Ojɔ di 'da'ahɥ ra hmudã dán xɔnd ni hogant'ɔt'eɥɥ, tengu bɥ nan xɔnd yɥ hmudã bɥ ja ra huɔhi.

¹¹ Nu Ojɔ di 'dajɥ xɥn ngu, n'damhma da zã xø ga thojɥ xɥn ngu bɥya. Ne nu'bɥ dá undãhe nin t'unnihɥ, ne to'o da hyani da 'yɛspa Ojɔ ne di un ra jamadi Ojɔ.

¹² Yoho yɥn ho da bøni nangué nin t'unnihɥ, nu yɥ 'yɛc'yɛi din ja 'be'a da hyoni, ne gãtho ɥ di un ra jamadi Ojɔ bɥya.

¹³ Ne gãtho to'o da hyan nin t'unnihɥ da 'yɛspa Ojɔ, nguetho nu nin t'unnihɥ ra hmɛpya a ngue majuani gui ɛc'yɛihɥ rán ho ma'da'yo ra Cristo, ne ɛmmɛ di johya ngue gui pɔhmbɥ ni cuhɥ ɥ, ne'ɥ gãtho mi'da yɥ cu.

¹⁴ Ne to'o da hyan nin t'unnihɥ, da 'yãp Ojɔ da mbãx ahɥ, ne di huɛc ahɥ bɥya, nguetho i ja ahɥ xɥn ngu rá mate Ojɔ bɥ mbo ni mbuihɥ.

¹⁵ Pε jamadi Ojɔ nangué ran t'unni ɛmmɛ xɥn ho bi 'dajɥ, ngue rá Ts'ɔnt'ɥ, ne hingui sã gam bɛmhbɥ hangu na ngu di muui a. Janangue'a nu'bɥ dí m bɛmhbɥ 'be'a bin 'dajɥ, hin ga hyøjɥ 'be'a dí pɛshɥ 'bɥ.

10

Ija rán t'èdi ra Pablo 'bè'a da xih yu 'yèc'yèi

¹ Nugä drá Pablogä, εμμε dín nde ahü gui 'yøhmbü a ga xi ahü, pε janate tho ga xi ahü, tengu tho ho 'bü da xi'azehéhü ra Cristo. Nguetho guí 'bühmbü bü 'da ü sä ξna mbe dín su 'bü dí 'bühmbü bü, ngue'a janate tho dím mangä, pε nu'bü dí pεn'nahü ma søcuä, εμμε nts'edi dím mam büya, sä ξn ü 'da.

² Nu'bü dá mbagä bü, hin dín nde ga ut'ahü hangu rá ts'edi man zambüi, pε sä ga dämhyägä ts'ü to'o im ma ngue dím bεnsεgä'be 'bè'a dí øt'be.

³ Majuäni dyü jä'i thohoga'be ua ja ra ximhäi, pε hin dí tïm'be ua a ra ts'edi ná táfü ra ximhäi.

⁴ Nujü hinga gue'a ma ts'edizéhε nán sühmbü, pε rá ts'edisε Ojä a ná táfü rá ts'edi ran ts'o.

⁵ Nanguε rá ts'edi Ojä dí hεcuahü yün 'yèts'i yü jä'i nanguε 'bè'a pæse, nε'ü hinguin nde da bā Ojä. Nε nu rá ts'edi Ojä da zä di päpā yün 'yomfēni yü jä'i ngue 'da'anguui da bεmhbü ra Cristo.

⁶ Nε nu'bü ya dá pä'be ngue majuäni guí øthü 'bè'a in nde Ojä, nugä ga hut'anzambüi ngue ga 'uec'ü 'da guí 'bühmbü bü, ngue hinguin nde da 'yøt'a in nde Ojä.

⁷ Dami bεmhbü ya 'bè'a i t'øt'ahü. 'Bü i 'da ahü ngue im bēni ngue majuäni in 'yohü ra Cristo, xün ho 'bü, pε jatho da bādi ngue nεcä'be dín 'yo'be ra Cristo.

⁸ Hin dí pε'ts' ma sä xün ngu yü nidi ga xi ahü, ngue bi 'dac man t'èdi'be Ojä. Nu Ojä bi 'dac'be ra ts'edi ga zε ahü man'da guí pähmbü Ojä, pε hin nanguε ga ts'ongä'be ra 'bēfi bü.

9 Nugä hin dín nde gui suh_u nangué 'bé'a dí ot'ah_u.

10 Nguetho 'b_up_u 'da di c'aman'ugä, né ξ n'ü: “ ξ mmé ja rá ts'edi rá s_ocuä ra Pablo, pé nu'b_u i 'b_ucua hin'y_u rá ts'edi, né hingui sä din yä x_un ho,” ξ n_u 'da.

11 Pé jatho guim b_emhb_u 'da ah_u ngue tengü b_u nan ja rá ts'edi_u ma s_ocuägä, né ngutho 'b_u dá xi a zehéh_u.

12 Nugä'be hinga 'da'ígu dím b_emhb_e y_u jã'i i 'b_up_u, ngue i ja ran 'y ξ ts'i nangué 'bé'a ξ na pãse_u. Pé nu'_u to'o im b_eni man'da i pãse xinda gue'_u mi'da, pé hingui pã a majua_{ni}. Nguetho sä i nujspa yá mijã'ih_u nangué 'bé'a im b_ense.

13 Pé nugä'be hin dím mam'be man'da ja man t' ξ di'be xinda gue'a bi zãnga'be Ojã, pé h_ont'a dí δ t'be 'bé'a i xic'be Ojã. Né bi xic'be Ojã dam pé'be b_u guí 'b_uhmb_u.

14 Né njon da zã da 'y ξ na man'da bi tho'a dá δ t'be, xinda gue'a bi xic'be Ojã 'b_u mb_udi thoho dá s_om'be b_u guí 'b_uhmb_u dá xi ah_u rán ho ma'da'yo ra Cristo.

15 Né hin dín nde ga ξ m'be ngue ma 'béfi'be 'bé'a bi 'y δ t'_u mi'da b_u guí 'b_uhmb_u, h_ont'a ma 'béfi'be ga ja ah_u guim benth_u ni t' ξ c'y ξ ih_u x_un ho, né gue'a dí zã ga δ t'be man'da ra 'béfi b_u, 'b_u da xic'be Ojã.

16 Né sä ga mbé'be b_u mi'da y_u hnini b_uya ngue man'da yatho guép_u njom bi xih y_u jã'i rán ho ma'da'yo ra Cristo. Né njon da zã da ma ngue n'dan'yo dá thocpa rá 'béfi b_u.

17 Hingui ho 'b_u din 'y ξ zehé n'da, pé man'da da hyãdumb_u da 'y ξ s_upa ra Hmu mah ξ ts'i.

18 Nguetho hin te di muui 'b_u din 'y ξ zehé n'da, pé nu'b_u i δ t'e 'bé'a da numanho Ojã, gue'a di muui.

11

Ra Pablo bi ma nangue yu hyäte

¹ O gadín xømbuih_u 'be'a dí xi ah_u ya, madague'a dí yãtontogã ts'_u.

² Pε nugã εmme dí hãh ma mbui nangue ah_u, nguetho i ja b_u mbo ma mbui rán huεcate Ojã. Ne εmme dín nde ah_u hønse ra Cristo guin numan-hoh_u, tengu n'da ra hmute ngue hin di ts'on rá mbui, hønt'a in numanho a to'o dim 'b_uhmi.

³ Pε dín su ngue di ts'on nin 'yomfɛnih_u nangue ra fɛhni im man ra zĩthu, tengu thofo bi 'yørpa ra zĩthu ra Eva rá mbuđi thofo, ne ts'urp_u thofo di ja ah_u ngue hinga gãtho ni mbuih_u guin numanhoh_u ra Cristo.

⁴ Pε εmme guí øhmb_u 'be'a gãtho i xi ah_u 'da yu jã'i ngue i søm b_u guí 'b_uhmb_u, madague'a i xi ah_u n'dan'yo ra Jesús ngue'a hin din theui a dá xi ah_u, ne n'dan'yo n'da ran 'yomfɛni in nde di 'da ah_u, ne i xi ah_u n'dan'yo thofo nangue ran ho ma'da'yo, xinda gue'a dá xi ah_u.

⁵ Pε nugã hingui coh ma ts'edigã xinda gue 'da guí tɛnhd_u, ngue im manse ngue man'da yú 'bãih_u ra Jesucristo.

⁶ Pε dí paçã a majuãni ran 'yomfɛni nangue Ojã, ne gue'a dá ut'ah_u xun ngu yu nidi, madague'a hingui sä dan høt'ahyã tengu'u yun 'yoh_u.

⁷ Uague guí εmh_u hingui ho dá øt'ã nguetho nte dá hãc'ah_u 'b_u má mangã rán ho ma'da'yo ra Cristo b_u. Pε dá øt' ra 'bɛfi dá hønse man ts'ihmε, nguetho min nde ga ze ah_u.

⁸ Ne nu'b_u má xän'nah_u b_u, nu'u yu 'yɛc'yɛi i 'burp_u mi'da yam pɛti, gue'u bi 'dacã 'be'a dá hongã b_u,

janangue'a bi zä dá xi ah_u ran ho ma'da'yo ne nte dá ä ah_u.

⁹ Ne nu'b_u mám 'b_uhmb_u b_u, him mi ja 'be'a dá hongä, ne hin te dá ä ah_u. Pe nu'b_u mí zøm b_u ma cuh_u y_u men_ugu macedonia, bi 'dacä 'be'a madi 'becä. Ne ngub_u ga øt'ah_u mahøn'a b_u, hin te ga ä ah_u.

¹⁰ Ne dí_m ma maju_uni b_u ja rá hmi ra Cristo, ngue hin te ga ha_ucua y_u cu 'b_up_u ja ni häih_u Acaya, nangue rá 'befi Oj_u dí øt'ä b_u, ne njon da zä da xiqui ga äh ra mbeti.

¹¹ Ha gue'a dí øt'ä gní 'y_umhb_u hin dadí hu_uc'ah_u, pe Oj_u i pa_udi ngue dadí hu_uc'ah_u.

¹² Ne ga thoqui tengu dá øt'ä, n'damhma di nequi ngue hinga 'da'igu dí øthe y_u hyäte madague'b_u ná yat'a _una i øt'e x_un ho rá 'befi Oj_u.

¹³ Nu _u im mans_u _u _una yá 'bäih_u ra Cristo, pe him maju_uni im man _u, y_u hyäte thoho, ne hin yá 'bäih_u ra Cristo _u.

¹⁴ Pe nde'b_u hin gui hyonya thohoh_u 'be'a i øt'_u, nguetho ne_u a ra z_uth_u da zä da hyä ah_u, da zä da 'yøt'e tengu 'b_u n'da ra hogam'b_uehni mah_uts'i bá pe_un'na Oj_u.

¹⁵ Janangue'a 'da'igu øth_u _u yá 'y_uh_u ra z_uth_u, ne im be_un y_u ja'i y_u hogam'b_uehni _u. Pe da zøn ra pa da nu ran _unb_u din the_u 'be'a bi 'yøt'e.

Ran _unb_u bi nu ra Pablo nguetho rá 'bäiui ra Cristo a

¹⁶ Pe _umme dí nde ah_u gui 'yøhmb_u 'be'a dí xi ah_u, madague'b_u guím be_umhb_u ngue dí tontogä ts'_u 'b_u dí mans_u 'be'a dí øt'ä.

17 Nu'bu dí mmanse 'be'a dí øt'ä, ðna gue'bu hinga gue'a bi xicä Oja ngue gam ma, pe ðna gue'bu dí tontogä ts'u 'bu dí mangä tengu na.

18 Pe nu yu 'yohu bu i xi ahu nangu yün hose, nuya necä ga xi ahu ts'u nangu man hose.

19 Nu ahu emme xun ho nin 'yomfɛnihu, pe emme guí ðyahu guí øhmbu 'be'a i xi ahu yu tonto.

20 Ne emme gadí hohu gan 'yɛhɛhu to'o in nde di manda ahu, madague'bu i hä ahu o gue i ä ahu 'be'a gätho i ja ahu. Ne guín numansuhu u emme din 'yɛzɛhe, madague da mbep'a ni hmihu, pe guexta'a guí tɛnhdu u.

21 Nugä'be hinguí sä ga øt'be tengu u, pe gue'a gním mamhu hin'yu ma ts'edigä'be. Nu'u yu 'yohu guí 'buhmbu bu im man yün hose. Necä ga hut'anzambu gam mangä ts'u nangu man hose, tengu n'da ra tonto.

22 Ná yat'u ngue yu hebreo u, pe necä drá hebreogä. Ne ná yat'u gue yu israel u, pe necä drá israegä. Ne ná yat'u gue yüm bom'beto ra Abraham u, pe necä drám bom'betogä ra Abraham.

23 Ne ná yat'u ngue yu 'yɛhe ra Cristo u, pe nugä man'da drá 'yɛhegä a ra Cristo xinda gue'u. Nuya dí mmanse mangä tengu n'da ra tonto. Nugä man'da xun ngu ra 'befi dí øt'ä xinda gue'u 'da yu 'yohu, ne man'da xun ngu yu nidí dán ofädigä, ne xun ngu yu nidí dá nu ran unbi nangu yu fɛi, ne xun ngu yu nidí mi ðna xtá thogä.

24 Ne cut'a nidí bi 'yørcä 'däte ma 'de'magato yu fɛi u ma mɛnguhe yu judío.

25 Ne nhyundí bi 'benzagä, ne n'dandí yu ja'i bi bat'adogä. Ne nhyundí án xɛn'a ra barco mi hugä

buya, bi zo bu ja ra dehe, ne 'däte ma goho ora dá o bu ja ra dehe buya.

26 Pe xun ngu yu nidj dán 'yogä ne xun ngu yu nidj má guepu xcá tugä bu ja yu dæthe, nepu 'buh yu bæ. Ne bi gorcä ra 'yu ma menguhe yu judío, ne'u hing yu judío. Ne mi æna xtá thogä bu ja yu hnini nepu ja yu dæpo. Ne dá hu yu barco bu æmme en ra dehe ran dæhi æmme nts'utho. Ne mi æna xtá hyogä u yu hyäte 'yæc'yæi.

27 Ne ja'bu æmme dá yäcä nangu ma 'befi, ne bin unba ma ja'i, ne ja'bu nya'a thoho hin dán açä. Ne ja'bu nya'a thoho hin dán sihmegä, xinga gue ra dehe dá sigä. Ne ja'bu xun se nguetho hinga xot'a ma pahngä.

28 æmme xun hæi 'be'a dí øt'ä, ne'u yu 'yæc'yæi gætho hønbu go hapu dim peti æmme dí hædumbui ga jamansugä u.

29 Ne'a dí øt'ä 'da'angu dí sägähe u 'be'a gætho i sä u, nu'bu 'bu a n'da ra 'yæc'yæi xun güent'i, dí com'be rán güent'i a. Ne nu'bu n'da ra 'yæc'yæi i øt' ran ts'o, nugä æmme dí cuægä nangu a to bi 'bæpi da 'yøt'e.

30 Pe nu'bu i ja a dín nde dá yädä, pe hønt'a dán güent'igä dá yädä.

31 Nu Oja rá Ta ma Hmuhu ra Jesucristo majapi mazai a, i paði ngue hing ra fehni dím mangä.

32 Tengu dá øt'ä n'dandj nu'bu mám 'bucä bu ja ra hnini Damasco, nu'bu min ts'ut'abi ra Aretas, ne nu'a ra ts'ut'abi bi xi u yu dofui da gorca ra 'yu bu ja ra goxthi rá mbä't'i ra hnini, mim bæni ngue da bændgä bu.

33 Pe nugä dá pøngä bu ja n'da ra ventana ne dá hugä bu ja n'da ra dæ'bøts'e, ne nu'u ma amigo bi

ca'ma ra 'bøts'e ngue ra xahi b_u thi rá mbä't'i ra hnini. Ne him bi bændgä _u y_u cot'yu. Mahotho dá øt'ä 'b_u má pøngä b_u ja ra hnini Damasco.

12

Oja bi 'yurp_u mahøts'i ra Pablo

¹ Nu'b_u dí m mansægä 'be'a dí øt'ä, hin te di muui. Pe guemhma ga xi ah_u 'be'a bi 'yurcä ra Hmu mahøts'i 'b_u n'dandj.

² Bi bonga 'de'magoho njeya Oja bi zixcä b_u mahøts'i. Hin dí pácä 'b_u ne'a ma ngøc'yei o hin'na, pe Oja pãdi 'ber_u ín ja.

³ Hønt'a dí pácä ngue dá mba mahøts'i, hin dí pácä 'b_u n'youi ma ngøc'yei o hin'na, hønt'a Oja pãdi 'be'a dá øt'ä.

⁴ Ne nu'b_u mí ts'ixcä b_u guep_u mahotho, dá øcä 'be'a bi hmam b_u, ne njongui man y_u ja'i tengu a. Ne him bin 'dac ran t'èdi gam ma 'be'a dá øp_u.

⁵ Ne nuna bi t'ørcä í sä xcá yãdä a 'b_u gue'a xcá bøni gam ma, pe hønt'a man hosegä gam mangä ngue dí pácä hin'y_u ma ts'edi zehægä.

⁶ Nugä í jagä 'be'a xcan 'yèxä 'b_u xcá ndegä ne hin dadín hyät'ä tengu 'b_u ra tonto, nguetho da zä xcá ma majuani 'be'a bi t'urcä. Pe hin dín nde ngue gue'a dí t'èscä a, pe dín nde ngue gue'a in nuse y_u ja'i a dí øt'ä dí numansugä _u, ne'a 'be'a øse ngue dí m mangä.

⁷ Nugä dá nugä emme mahotho b_u. Pe nu ra zithu bi 'dacä n'da ran unbi dí sägä. Ne Oja bi un ran t'èdi da 'yørcä, ndeque hin dan 'yèzehægä nangue 'be'a bi 'yurcä Oja.

⁸ Nε hyundj dá äpä Ojä ngue di 'uec'i ts'ɥ ran ɥ i jagä.

⁹ Pε nu'a Ojä bi xiqui hin di 'uec'a ran ɥ, pε di 'dacä rá mate nε rá ts'edi sä ga hä't'ä ran ɥnbi. “Nu'bɥ hin'yɥ ni ts'edizεhε, man'da di nεqui ma ts'edigä,” i εngä Ojä. Janangue'a nu'bɥ hin'yɥ ma ts'edi zεhεgä, man'da εmme dadín johyagä, nguetho dí pãcä ngue'a man'da dí nεqui rá ts'edi ra Cristo.

¹⁰ Nuya hingui tu ma mbɥi 'bε'a dí øt'ä, madague'a xɥn ngu yɥn ɥnbi dín nugä, ngue di c'aman'ug yɥ jã'i, uague i pa ma ɥguigä. Nε hingui tu ma mbɥi nangue 'bε'a i ørca yɥ jã'i 'bɥ dí øt' rá 'bεfi ra Cristo. Nguetho nu'bɥ hin'yɥ ma ts'edi, pε man'da di 'dac rá ts'edi ra Cristo.

I hãh rá mbɥi ra Pablo nangue yɥ 'yεc'yεi bɥ Corinto

¹¹ Nu'a 'bε'a guím bεngahɥ, jatho ga xi'asεhɥ 'bε'a dí øt'ä, tengu 'bɥ drá tontogä. Man'da xɥn ho 'bɥ xquím mansεhɥ man hogä xinda gue'bɥ gam mansεgä. Nu yɥn 'yohɥ guí tεnhdɥ, hin'yɥ 'bε'a i ja ɥ ngue hin'yɥgä, madague'a nte i jagä a di muui.

¹² Nu'bɥ mám 'bucä bɥ, dá ut'ahɥ ngue majuani ma 'bäigä'be ra Jesucristo, hin dán xømbɥi 'bɥ má ut'ahɥ yɥn t'øt'e nuixte nε yɥ hyonya nt'øt'e gue gá nusεhɥ 'bɥ mám 'bɥhmbɥ bɥ.

¹³ Hanja guím mamhbɥ ngue hin dá øt'ahɥ bɥ tengu dá øt'ä bɥ 'bɥh mi'da yɥ 'yεc'yεi. Pε 'da'angu dá øt'ahɥ, pε hønt'a n'da, ngue hin dá ä ahɥ 'bε'a dá hongä. Ha gue'a gni 'yεnjɥ hingui ho a dá øt'ä. Pε dami pungahɥ 'bɥ.

¹⁴ Nuya ná hyundj ga mbagä bɥ. Nε hin te ga ä'ahɥ 'bε'a dí hongä mahø'n'a, nguetho hin dín

ndegä a ni mbetih_u, pε dín ndegä gan jah_u tengu 'b_u ma t'uhni ah_u. Ne hinga gue'_u y_u t'uhni i pε'ts'i 'be'a i hon rá ta o rá mbe. Pε nu y_u ta ne y_u mbe i pε'ts'i 'be'a da hyon yú t'uhni.

15 Pε da hyu ma mb_ui 'b_u da zä ga 'bedi 'be'a gätho dí pε'ts'i guerp_u da zä ga hon'na ran ho ni mb_uih_u, ne guerp_u go him mi sä dam pεfi ga zε'ah_u. Pε masque hin gadí huεgah_u tengu b_u na huεc'ah_u.

16 Ne guím mamhb_u majuani ngue hin te dá hãcä ni mbetih_u, pε guím bεmh_u 'da ah_u ngue dá tãcä ni mbetih_u ngue guí εmh_u dá hä ah_u.

17 Ha guím bεmh_u dá hä ah_u ngue dá pεn'nah_u y_um 'bεhni b_u.

18 Nugä dá ndep ra Tito da mba b_u, in 'youi man'da ma cuh_u. Guí pãhmb_u hin te bi dãha ngue dãmá 'yã ah_u. Nguetho 'da'ingu dím bεngä'be ra Tito ngue dadí huεc'a'be, ne 'da'ingu b_u na øt' ma 'bεfi'be.

19 Ma cu'ah_u, dadí huεc'ah_u, dín 'yoh_u ra Cristo. Ne Ojã pãdi majuani a dím mam'be ya, ngue dí hom'be 'be'a dín te ni mb_uih_u. Janangue'a dí honi ga tãpã _u y_um hma him majuani, ngue im man'_u y_u hyãte di _ugui. Ne hinga gue'a guím bεmh_u 'da ah_u, ngue guí εmh_u dí hom'be guin numanhoj_u.

20 Pε dí su ngue hin gan numanhogä 'be'a guí øth_u b_u 'b_u dá mbagä b_u. Pε ne da du ni mb_uih_u 'be'a ga xi ah_u b_uya. Dí su ngue ga tñ ah_u gadín sahmb_u n'da ngu n'da ah_u, ne gadín seyabah_u, ne gadín cuεf_u n'da ngu n'da ah_u, ne gadín tãf_u n'da ngu n'da ah_u, ne gadín c'ãman'uh_u, ne gadín 'yøspatho 'be'a gadín xihmb_u, ne gadín 'yεzehεh_u, ne dí su ga tñ ah_u hinga gue'a guí øth_u b_u ja nim pεtih_u.

21 Nε nu'bu dá mbagä bu, dí su ngue ma Ojahu di jaqui ga pe'ts' ma sä nangué 'be'a guí øthu bu. Nε din jagä ra dumbai nangué to'o bi 'yøt' ran ts'o mam'bet'o, nε guexta'a hin ni päh yá mbai, him bi 'yáp rá punbi Oja nangué ran ts'o bi 'yøt'e, gue'u bi 'yøt' ran 'yomt'eni, nε'u bi zinba yá xisu mi'da yan 'yohu.

13

Rán zofo ra Pablo, nε yan zεngua

1 Na hyundi ya ga mbagä bu gan nu ahu. Nε nu'bu dá mbagä bu, ga juanbä u i 'bähmbu u yoho o gue hyu yu testigo.

2 Nu'bu mám 'bucä bu mam'bet'o dá damhya u to'o zai i øt' yan ts'o. Nuya ga xi'u mahøn'a nε gätho mi'da ahü, nu'bu dá mbagä bu mahøn'a, to'o gätho i øt' ran ts'o hin ga huεthoho u.

3 Nε nu'ahu da zä gui pahmbu xun ho ngue majuañi rá ts'edi ra Cristo 'bu ja a dí m mangä buya, nε him ma ts'edi zεhεgä. Nε nu'a ra Cristo hingui 'beh rá ts'edi nε guí pahmbu nguetho dim pepu mbo ni mbaihu rá ts'edi.

4 Nu ra Cristo him mi ja rá ts'edi 'bu mi du bu ja ra pont'i, pe nuya i 'bai nangué rá ts'edi Oja. Nεcä'be hin'yu ma ts'edi zεhe'be tengu tho a ra Cristo 'bu mi du, pe nuya dí n'yohe ra Cristo nangué rá ts'edi Oja, n'damhma da zä ga hoc'ahu bu.

5 Nuya n'da ngu n'da ahü dami bεmhbu xun ho mbo ni mbai zεhεhu, janangué'a gui pahmbu majuañi guí εc'yεihu o hin'na. Nu'bu hin gán hyä zεhεhu, sä gui pahmbu majuañi i 'bupu mbo ni mbaihu ra Cristo.

6 Nεcä'be dín nde ah_u gui paḥmb_u ngue majuaṇi dí εc'yεi'be ra Cristo.

7 Dí äp'be rá ts'edi Ojaḅ ngue gui 'yøth_u ran ho, nε hin nangue da bømanho ma 'bεfi b_u, nguetho man'da dín nde ah_u gam 'b_umanhoh_u ra Cristo, xinda gue'b_u guin numansuc'be.

8 Nugä'be hin dín ndehma ngue ga hεm'be to'o i øt'a majuaṇi pε hønt'a dín nde ga øt'be 'bε'a di zε u.

9 Da hyu ma mbui'be 'b_u di zac ni mbuih_u nangue Ojaḅ, madague'a guím bεmh_u ngue hin'y_u ma ts'edi'be. Pε hønt'a dí äp'be Ojaḅ ngue din te ni mbuih_u nangue Ojaḅ.

10 Dí o't'ah_u ngue gui hoc ni mbuih_u, nguetho hin dín nde nts'edi ga daḡhyaḅ ah_u 'b_u dá mbagä b_u. Nu Ojaḅ bi 'dacä ran t'εdi ngue ga tet'a ni mbuih_u, pε him bi 'dac ran t'εdi ga u't'a ni mbuih_u.

11 Nuya hønt'a dí xi'ah_u ya, ma z_u cu'ah_u, Ojaḅ gui cohmb_u b_u guí 'b_uhmb_u. Pε man'da din te x_un ho ni mbuih_u. Nε dami bεmh_u 'bε'a gätho dá xi'ah_u, nde'b_u n'dat'a guim bεmh_u n'da ngu n'da ah_u, nε gam 'b_umanhoh_u, nε hin gan s_uhmb_u b_u. Nε Ojaḅ da zä man'da di huεc ah_u nε da hyu ni mbuih_u.

12 N'da ngu n'da dami zomanhoth_u nangue ran huεcate, nguetho n'dat'a ra Hmu dí tεnhd_u.

13 Nε gätho y_u 'yεc'yεi 'b_ucua i pεn'nah_u ran zεngua.

14 Nu rá mate ma Hmu_u ra Jesucristo, nε rán huεcate Ojaḅ, nε rá m fäts'i rá Hogandāhi Ojaḅ dí comhb_u gätho ah_u. Nε hønt'a dí xi'ah_u ya.

**Ra 'da'yohogui nangué ma Hmuh[†] ra
Jesucristo
New Testament in Otomi, Eastern Highland
(MX:otm:Otomi, Eastern Highland)**

copyright © 1974 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Eastern Highland

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Sierra [otm], Mexico

Copyright Information

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Eastern Highland

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
eed5311a-6154-516f-aead-3829b2989366